

श्री विघ्नहर्त
ओझर, महाराष्ट्र

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

□ पुणे □ वर्ष १ ले □ अंक १८२ वा □ शुक्रवार दि.०५ सप्टेंबर २०२५ □ पाने ४ □ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

शिक्षक राष्ट्र आणि समाजाच्या भविष्याचा निर्माता

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

शिक्षक हे शिक्षण व्यवस्थेचा कणा आहेत. शिक्षक विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा निर्माता, उद्गाता आहे.प्रत्येक यशस्वी व्यक्तीमागे गुरुची भूमिका असते, म्हणूनच गुरुंना देवापेक्षाही श्रेष्ठ दर्जा दिला जातो.ज्ञानाइतके पवित्र काहीही नाही. जीवनाचे ध्येय ज्ञान आहे, जे अमृत आहे. शिक्षण म्हणजे आत्मसाक्षात्कार. शिक्षण माणसाला चांगले चारित्र्यवान आणि जगासाठी उपयुक्त बनवते. शिक्षक विद्यार्थ्यांच्या मनात आधीच असलेली बुद्धिमत्ता विकसित करतो. ज्ञान आणि शिस्तीच्या भावनेने चारित्र्य घडवून तो केवळ पिताच नाही तर स्वतःलाही सिद्ध करतो. खरा शिक्षक तो असतो जो स्वतःपासून आणि विद्यार्थ्यांपासून अज्ञान दूर करतो आणि परिपूर्णता, दिव्यता, प्रेम, एकता, पवित्रता, पांडित्य आणि ज्ञानाचे परिपूर्ण उदाहरण बनतो. शिक्षक सतत माणसाला पारदर्शक आणि सक्षम बनवतो. शिक्षणाचा अर्थ म्हणजे माणसाचे दैवी स्वरूप ओळखणे. शिक्षकाने स्वतः आचार्य असले पाहिजे.

शिक्षण ही नैतिकता आहे, जी मनुष्य आणि समाज घडवते. शिक्षकाचे कर्तव्य आहे की विद्यार्थ्यांच्या मनाला त्याच्या आंतरिक प्रकाशाने उजळवून सत्याचे रूप द्यावे, जेणेकरून त्याचे स्वतःचे जीवन अर्थपूर्ण होईल. एक चांगला शिक्षक हा केवळ विद्वान नसतो, तर तो असा असतो जो कोणत्याही बक्षिसाची इच्छा न बाळगता सतत विद्यार्थ्यांच्या उन्नती आणि कल्याणाची काळजी घेतो. शिक्षणाचा उद्देश ज्ञान प्राप्त करणे आहे. आपल्या चांगल्या वर्तनाने शिक्षक मुलांना सक्षम, नैतिक आणि समाजसेवेसाठी भावनांनी परिपूर्ण बनवतो. शिक्षकाचे कर्तव्य म्हणजे त्याच्या विद्यार्थ्यांचा त्याच्या ज्ञानाने पूर्ण विकास करणे. विद्यार्थ्यांसाठी, अभ्यासासाठी त्रास सहन करणे म्हणजे तपश्चर्या. त्यांची दृष्टी ज्ञान आणि शिक्षणाच्या आभा द्वारे प्रकाशित होते. स्वावलंबी, चांगला माणूस बनणे हे जीवनाचे उद्दिष्ट आहे. जीवनाच्या मूल्यांमधून योग्य दिशा मिळते. शिक्षकाची आध्यात्मिक ऊर्जा घेण्यापेक्षा देण्याची भावना आहे. गरीब असल्याने तो ज्ञान देतो. शिक्षण देणाऱ्याचे वय मोठे असते. गरीब मुलांच्या शिक्षणात योगदान देणारे डॉ. राधाकृष्णन, अब्दुल कलाम, शंकर दयाल शर्मा हे फक्त शिक्षकच राहिले.

शिक्षक ही अशी व्यक्ती आहे जी समाजात आदर्श निर्माण करते. कोणत्याही राष्ट्राच्या किंवा समाजाच्या उभारणीत शिक्षणाची महत्त्वाची भूमिका असते. असे म्हणता येईल की शिक्षक हा समाजाचा आरसा असतो. प्राचीन काळातही जेव्हा समाज सुसंस्कृत नव्हता, तेव्हा शिक्षकाच्या भूमिकेत काही लोक होते जे सर्वांना कसे जगायचे आणि त्यांचे जीवन कसे जगायचे हे सांगत होते. शिक्षकासाठी असे म्हटले जाते की आचार्य देवो भव, म्हणजेच शिक्षक किंवा आचार्य हे देवासारखे असतात. समाजातील योगदानाच्या बदल्यात शिक्षकाला हा दर्जा दिला जातो.

मुले ही देशाचे भविष्य आहेत. शिक्षक त्यांचे भविष्य घडवतो हे देखील एक परिपूर्ण सत्य आहे. म्हणजेच खऱ्या अर्थाने, शिक्षक हा राष्ट्र आणि समाजाच्या भविष्याचा निर्माता आहे. शिक्षक हा समाज आणि राष्ट्राला मिळालेला एक दैवी देणगी आहे. तो कोणत्याही स्वार्थाशिवाय आणि भेदभावाशिवाय मुलांना योग्य आणि अयोग्य आणि चांगले आणि वाईट यातील फरक शिकवतो. समाजात शिक्षकाची भूमिका महत्त्वाची आहे कारण समाज या मुलांपासून बनलेला आहे. मुलाला प्रौढ, शिस्तबद्ध, जबाबदार आणि चांगला नागरिक बनवण्यात शिक्षक महत्त्वाची भूमिका बजावतो.

शिक्षकाची भूमिका केवळ अभ्यासक्रम शिकवण्यापुरती मर्यादित नाही. ते जीवनाच्या विविध पैलूंमध्ये विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शक देखील असतात. एक चांगला शिक्षक केवळ ज्ञान देत नाही तर विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासातही महत्त्वाची भूमिका बजावतो. ते मुलांना विचार स्वातंत्र्य, आत्मसमर्पण आणि समाजाप्रती जबाबदारीची भावना शिकवतात. शिक्षक मुलांना केवळ पुस्तकांचीच नव्हे तर जीवनातील वास्तवाची जाणीव करून देतात. ते आत्म-नियंत्रण, सहकार्य आणि सहानुभूती यासारखे गुण वाढवतात, जे जीवनात यशस्वी होण्यासाठी आवश्यक आहेत. शिक्षकाच्या प्रेरणा आणि मार्गदर्शनाचे विद्यार्थी त्यांचे ध्येय साध्य करू शकतात आणि समाजात त्यांचे स्थान निर्माण करू शकतात.

डॉ.विद्या सौम्य आणि डॉ. मीना श्रीवास्तव शतकीय स्पर्धेत प्रथम

ज्योतिर्मय साहित्य
इंदूर – राष्ट्रभाषा हिंदीला जगभरात अधिक लोकप्रिय करण्याच्या मोहिमेत, हिंदीभाषा.कॉम कुटुंब सतत वेगवेगळ्या स्पर्धा आयोजित करत आहे. या उद्देशाने, जीवन-मैत्री या विषयावरील स्पर्धेत, डॉ. विद्या सौम्य कवितांमध्ये आणि डॉ. मीना श्रीवास्तव गद्य विभागात प्रथम विजेत्या ठरल्या. निकाल जाहीर करताना, मंच

परिवाराच्या सह-संपादक श्रीमती अर्चना जैन आणि संस्थापक-संपादक अजय जैन विकल्पन यांनी सर्वांना ही माहिती दिली. श्रीमती जैन यांनी सांगितले की, मिळालेल्या रचनांच्या उत्कृष्टतेनुसार, ज्युरींनी पद्ममधील मैत्री या कवितेसाठी डॉ. विद्या सौम्य (प्रयागराज, उत्तर प्रदेश) यांची निवड केली आहे. नवल प्रभात. या श्रेणीमध्ये, डॉ.

रामकुमार झा निकुंज (दिल्ली) यांना

मैत्री हो भाग्यवान साठी दुसरे आणि डॉ. आशा गुप्ता (झारखंड) यांना साथ तुम्हारा राहे साथीयां साठी तिसरे स्थान देण्यात आले आहे.

डॉ. मीना श्रीवास्तव (मुंबई, महाराष्ट्र) यांनी मैत्री: अनमोल अनुभूती या गद्य लेखात सर्वांना मागे टाकले आहे. यामध्ये, प्रा. लक्ष्मी यादव (मुंबई, महाराष्ट्र) यांना खऱ्या मित्रासोबत जीवन अधिक आनंदी

असते या लेखासाठी दुसरे स्थान मिळाले आहे. स्टेज कोऑर्डिनेटर प्रा. डॉ. सोनाली सिंग, मार्गदर्शक डॉ. एम.एल. गुप्ता आदित्य, सल्लागार डॉ. पुनीत द्विवेदी (एमपी), विशेष सहयोगी एच. एस. चहिल आणि प्रसिद्धी प्रमुख श्रीमती ममता तिवारी (छत्तीस गढ) यांनी सर्व विजेते आणि सहभागींचे अभिनंदन केले.

कान फक्त सोलापूरकरांनाच आहेत काय ?

ज्योतिर्मय साहित्य
सध्या सर्वत्र डीजे सिस्टीम च्या विरोधात वातावरण चांगलेच तापू लागले आहे. अनेक संघटनांचे बंदी घालण्यावर एकमत तयार होते आहे. कारण कोणतीही मिरवणूक डीजे शिवाय पूर्ण होतच नाही. लग्नाच्या वरातीला सुध्दा चढाओढीने डीजेचे आवाज वाढल्याने आजूबाजूच्या लोकांना त्रासदायक ठरू लागले आहे. काही डीजेचा आवाज आणि प्रखर मारल्या जाणाऱ्या लाईट्स यांच्या मुळे कानावर व डोळ्यावर सुध्दा परिणाम होत आहेत. गाडी चालवत असताना त्या प्रखर लाईट एकदम डोळ्यावर पडताच अंधारी आल्यासारखं होऊन अपघात ही होऊ शकतात. डीजेच्या आवाजाने बहिरेपणा, छातीत धडधडणे, कानातून रक्त येणे, बेशुद्ध पडणे असे प्रकार होत आहेत. पंढरपूरात तर लग्नाच्या कार्यक्रमातच वर पित्याला प्राणास मुकावे लागले.परवाच्या एका दहिहंडी कार्यक्रमाचे वेळी एका व्यक्तीचा मृत्यू झाल्याचे फेसबुकवर पहायला मिळाले. मृत्यू पावल्याची अशी अजूनही काही उदाहरणे आहेत. अशी आणखी ही उदाहरणे आहेत. पण लोक डीजे शिवाय मिरवणूकीला तयारच होत नाहीत. नवरदेव सुध्दा डीजे शिवाय पारण्याला जाणार नाही अशा मूडमध्ये असतात. अशा विकृत प्रकारा विरुद्ध अनेक संघटनांनी बंदीवर विचार करण्याची तयारी दर्शविली आहे. तसेच सर्वजण तयार झाले आहेत . सोलापूरच्या अनेक संघटनांनी व ज्येष्ठ नागरिक संघटनांनी बंदीचा चंगच बांधला आहे. मा.जिल्हाधिकारी यांच्या

विक्रीने सध्या हातभार लावला आहे. काही मंडळींनी भाजीपाला विक्री करण्यास सुरुवात केली आहे.तसेच रंग लावण्याचे काम,साईन बोर्ड तयार करणे,असेही काही व्यवसाय ही लोक करू लागली आहेत. त्यांच्या व्यवसायावर डीजेमुळे पोटावर पाय पडला आहे.खर तर यांचा बँड वादनाचा

व्यवसाय तसा पूर्वी पासून लग्न सराई पुरताच मर्यादित होता. तसेच काही इतर मिरवणूकीला बँड लावला जायचा. हनुमान जयंतीचा छविना,भगवान महावीर जयंती मिरवणूक, दिंड्यांच्या पुढे,अशा काही कार्यक्रमांला लावले जायचे. अजूनही काही लोक बँडच ठेवतात पण बारामती, खरसुंडी,वगैरे ठिकाणचे बँड पथक येत आहेत.जर डीजेवर बंदी आली तर या समाजाचे आर्थिक दृष्टीने फायद्याचे होईल.त्यांची आर्थिक परिस्थिती सुधारेल. त्यांच्या हाताला काम मिळेल.डीजे बंदीच्या

विरोधात या ही समाजाने आवाज उठवला पाहिजे. कारण या समाजाच्या भल्यासाठी आणि त्यांच्यातील अभिरुची संपत चाललेल्या कलाकाराची कलाकारी जिवंत रहावी यासाठी वाटते. कारण असे जन्मजात कलाकार लाभण हे दुरापास्त झाले आहे. केवळ या वादक कलाकारांनीच याचा विचार केला पाहिजे असे नाही तर सर्वांनी आपल्या प्रकृती स्वास्थ्यासाठी डीजेला विरोध आणि वादक कलाकारांना लोकाश्रय नव्याने मिळवून द्यावा येवढेच !!

वास्तुशास्त्र पेंटिंग

लघुलेख-३५

"नक्षत्र" आणि 'वास्तुशास्त्र पेंटिंग' यांचा अनन्यसाधारण संबंध आहे. चंद्राच्या प्रमाणे आपली काल गणना आहे. चंद्र ज्या राशीत प्रवेश करतो, त्या प्रमाणे चंद्रा पासून फाल्गुना पर्यंत महिने येतात.

राशीचक्र ३६० अंशाचे आहे. त्याचे २७ नक्षत्रांमध्ये समान विभाग मानून प्रत्येक विभागातून चंद्राला भ्रमण करण्यास जो कालावधी लागतो त्याला "चंद्र नक्षत्र" म्हणतात.

आपला जन्म ज्या वेळेला, ज्या दिवशी होतो त्यावेळच्या स्थितीला चंद्र ज्या ठिकाणी म्हणजे विभागातून भ्रमण करतो, तो विभाग, २७ पैकी कोणत्या नक्षत्राचा आहे, हे जाणून वेळची राशी, चरण वगैरे तपशील आपणांस 'पंचांगा' नुसार मिळविता येतो. हीच माहिती 'आपल्या वास्तुशास्त्र पेंटिंग'चा 'कणा' आहे.

चंद्रनक्षत्रा मध्ये, नक्षत्र स्थिर राहणारे असून, त्यामध्ये एक किंवा अधिक तारकांचा समूह असतो. त्या तारका समूहांना जर एका काल्पनिक रेषेने जोडले तर आपणांस एका विशिष्ट आकाराची ओळख होते. उदा. हाताच्या आकारा प्रमाणे म्हणजे पंचाच्या आकाराप्रमाणे दिसणाऱ्या तारका समूहाला 'हस्त' हे नांव दिले आहे. हरिणाच्या आकाराच्या तारका समूहाला 'मृग, या नावाने संबोधले जाते.

पंचागातील 'अवकहडा' चक्रात बरीच माहिती असते, हे अवकहडा नांव कसे पडले असावे? हा प्रश्न ओघाने येतोच. प्राचीन ऋषी मुनींनी यद्दांचे स्वभाव वैशिष्ट्ये, वेध, शास्त्र, संशोधनातून माहिती पडलेल्या गोष्टीत ग्रहां व्दारे स्वर, व्यंजन, तिथी, वार, नक्षत्र, यांच्या वर होणारे सूक्ष्म प्रभाव टिपलेले आहेत. यावेळी तयार केलेल्या तक्त्यात पूर्व दिशेस दर्शनी भागात येत असलेले स्वर, व्यंजन मालिकेत अ, व, क ह ड ङ या अक्षरांवरून कदाचित 'अवकहडा' हे नांव पडलेले असावे हे 'अवकहडा' चक्र, चंद्रावर आधारित असल्याने जन्मवेळी जी चंद्र स्थिती असते, तीच आपण 'वास्तुशास्त्र पेंटिंग'चे घटक शोधण्यास उपयोगात आणतो...

क्रमशः.....

द्वारा एस्.व्ही.एस्. कला प्रतिष्ठान

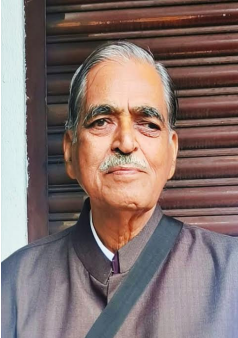
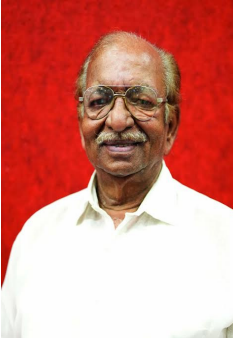
डॉ. गजानन शेपाळ : 98691 30238

सुरेश प्रभुणे व रवींद्र रणधीर यांना जीवन गौरव पुरस्कार

ज्योतिर्मय साहित्य
पुणे – दरवर्षी स्टेशनरी, कटलरी अँड जनरल मर्चंट्स असोसिएशन द्वारा संस्थेच्या जेष्ठ व्यापारी सभासदांना जीवन गौरव पुरस्कार दिला जातो.

या वर्षीचा जीवन गौरव पुरस्कार सुरेश प्रभुणे व रवींद्र रणधीर यांना संस्थेच्या वतीने घोषित करण्यात आलेला आहे.

सन्मानपत्र, सन्मानचिन्ह, शाल, पुष्पगुच्छ देऊन सुरेश प्रभुणे व रवींद्र रणधीर यांना नातूबाग गणपती चौक येथील “वरदश्री सभागृह” येथे आठ सप्टेंबर रोजी सायंकाळी सहा वाजता संस्थेच्या

सभासदांसाठी होणाऱ्या वार्षिक सभेमध्ये सन्मानित करण्यात येईल. अशी माहिती संस्थेचे सचिव किशोर पिरगळ यांनी दिली. कार्यक्रमासाठी संस्थेचे अध्यक्ष सचिन जोशी, उपाध्यक्ष संजय राठी, सचिव किशोर पिरगळ यांची मुख्य उपस्थिती राहणार आहे

जात्यावरच्या ओव्या.....

माझ्या माहेरात पेठ अत्तराची भाऊला देते पाणी राणी तहसीलदाराची ॥२४३॥

बोलती नगर नारी तुला भावजया किती? चांदणी पाय धुती चांद गाडीच्या भोवती ॥ २४४॥

संदर्भ - शांताई इंगळे

संकलन - सौ. मनोरमा बोराडे

सहशिक्षिका, छत्रपती संभाजीनगर

शब्द खेळांचे सांगती अर्थ आयुष्याचा...!

ज्योतिर्मय साहित्य

बुद्धिबळ म्हणजे डावपेचांचं युद्ध. केवळ बुद्धीचं नव्हे, तर मनाच्या स्थैर्याचंही आव्हान. नुकत्याच झालेल्या जागतिक महिला बुद्धिबळ स्पर्धेत भारताच्या दिव्या देशमुख हिने जगजेतेपद पटकावून हे सिद्ध केलं. विशेष म्हणजे, तिच्या समोर होती कोनेरू हम्पी तिच्यापेक्षा दुप्पट वय असलेली एक दिग्गज खेळाडू, जागतिक अनुभव असलेली बुद्धिबळपटू. ती तर वयाच्या १५ व्या वर्षीच ग्रँडमास्टर ठरली होती. शिवाय आधी ग्रँडमास्टर मिळवलेल्या हरिका आणि आर वैशाली या बुद्धिबळपटू देखील ग्रँडमास्टर किताब पटकावलेल्या. अशा प्रसंगी अनेक नवोदित खेळाडूंना दबाव झेपत नाही. पण दिव्यानं मात्र पूर्ण शांतपणे, एकेक चाल अत्यंत तटस्थतेने आणि विचारपूर्वक खेळली. तिच्या प्रत्येक डावात दिसत होतं ते तिचं डोंकं शांत ठेवणं आणि परिस्थिती समजून घेऊन, तिचा आदर करत पुढचं पाऊल उचलणं. गेल्या वर्षी बुद्धिबळात जगजेतेपद मिळवणारा गुकेश दोमाराजू हा देखील असाच एक नवोदित गुणी खेळाडू. त्याचं वय फक्त १८ वर्षे होतं. या सगळ्या तरुण आणि नवोदित खेळाडूंमध्ये आढळतो तो मनाचा निर्धार, परिस्थितीचं कोणतंही दडपण येऊ न देता खेळण्याची वृत्ती, अपार जिद्द आणि मेहनत ! हे खेळाडू आपल्याला जीवन जगताना उपयोगी पडेल असा महत्वाचा संदेश खेळता खेळता सांगून जातो. खेळ म्हणजे केवळ बुद्धिबळाच्या पटावरील नसतो, क्रिकेटच्या मैदानावरील नसतो, जीवनात देखील नियतीने असा पट मांडलेला असतो, पीच असते

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

आणि त्यावर तुम्हाला खेळावेच लागते. गुकेश किंवा दिव्या यांनी अत्यंत कमी वयात त्यांच्या अंगी असलेल्या ज्या परिपक्वतेचे दर्शन घडवले आहे, तिचा उपयोग आपल्याला आपल्या जीवनातही करून घेता येऊ शकतो. तुमचा निर्धार पक्का असेल आणि डोळ्यासमोर घ्येयाचा अढळ ध्रुवतारा असेल तर लक्ष्य गाठणे अशक्य नाही हेच या युवा खेळाडूंनी आपल्या खेळातून सिद्ध केले आहे. मग तुमच्या समोर असलेला प्रतिस्पर्धी किती बलाढ्य आहे हे गौण ठरते. या स्पर्धे तील विजयानंतर दिव्याने जी प्रतिक्रिया दिली ती विचारात घेण्यासारखी आहे. ती म्हणाली, “ इतरांचे ऐकू नका. केवळ आपल्या पालकांचे ऐका. आणि दुसरी गोष्ट म्हणजे आपलं लक्ष्य उच्च ठेवा आणि ते गाठण्याचा प्रयत्न करा. “ दिव्याच्या लोभस व्यक्तिमत्त्वाची विनाकारण चर्चा करून इतरत्र लक्ष वळवणाऱ्या युवा खेळाडूंना तिने स्पष्ट शब्दात सुनावले आहे. “ महिला बुद्धिबळपटूंच्या खेळाची चर्चा करावी. दिसण्या ची करू नये. तिच्या खेळाबरोबरच तिच्या या शब्दांनी उपस्थितांची मने जिंकली. (क्रमशः)

॥ संत महात्म्य ॥

लेखक - मधुकर बोरीकर

9403061886

जगद्गुरु संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराज यांचा अभंग

ज्योतिर्मय साहित्य

ज्यावेळेस ज्ञान प्राप्त झाल्यानंतर सविकल्प समाधीचा अभ्यास सुरू होतो. तो दृढ झाल्यावर निर्वीकल्प समाधीचा अभ्यास सुरू होतो. या अभ्यासा दरम्यान शून्या वस्थेचा अनुभव येतो. जाणीव तर आहे पण अवतीभवती काहीही नाही. केवळ अंधकार आहे, ही स्थिती येते. त्यावेळेस गुरु साधकाच्या मदतीसाठी साधकाच्या हृदयात अनाहत नाद प्रकट करतात. या अनाहत नादाला तुकाराम महाराज महावाक्ये कानी बोंब झाली असे म्हणतात. माणुस स्वाभाविकपणे विषय वस्तू व व्यक्ती याविषयी आत्मीयता बाळगून असतो. विषयाकडे वळलेले मन व बुद्धी हे माणसाला कर्म बंधनात अडकवीत असते. हा घट विरुद्ध दिशेने फिरवणे म्हणजे प्राण मन बुद्धी आत्म्याकडे वळवणे हे काम मी केले, म्हणून फिरविला घट आणि अहंकाराचा मटका मी चरणावर फोडला म्हणजेच अहंकार लिन केला असे महाराज म्हणतात. *दिली तिळांजली कुळ नाम रूपाशी/ शरीर ज्याचे त्यासी समर्पिले/ तुका म्हणे रक्षा झाली आपोआप उजळला दीप गुरुकृपे//*

जेव्हा अहंकार लीन होतो. मन हे मृतप्राय होते. मी तू पणाची जाणीव संपते. मग कूळ, नाव, रूप, पद, भौतिक ऐश्वर्य, देहाचे सौंदर्य, इत्यादी गोष्टी कुठून असणार ? ही स्थिती येण्याआधी पंच तत्त्वाची उपासना करावी लागते.

आपला देह हा पृथ्वी,जल आप वायू तेज या पंच तत्वांनी बनलेला असतो. या साधनेत या पंच तत्त्वाची आटणी करणे आवश्यक असते. सडणारे, कुजणारे, जरा, वृद्धत्व येणारे देहाचे परमाणु याला माइक परमाणु असेही म्हणतात. ते संपवून त्या ऐवजी अमाईक परमाणु बनवावे लागतात. या स्थितीला ज्ञानेश्वर महाराज देह होय सोनियाचा असे वर्णन करतात. या पंच तत्त्वाची आटणी करून शरीरातील ती ती तत्त्वे त्या त्या तत्त्वात विसर्जित केली म्हणून माइक परमाणु जळून त्याची राख झाली असे महाराज म्हणतात. आणि आत्म ज्ञानाचा दीप सद्गुरूच्या कृपेने उजळल्या गेला असे असे तुकाराम महाराज सांगतात.

बरेच लोक या स्थितीच्या अर्थ ,त्यांना पेलवेल या पद्धतीने सांगतात. त्यामुळे अशा सिद्ध पुरुषांचा, त्यांनी केलेल्या कठोर साधनेचा, आणि त्यांना प्राप्त झालेल्या दुर्मिळ उच्च स्थितीचा उपमर्द केल्याप्रमाणे होते. व तसेच तार्किक दृष्टीने व व्यावहारिक दृष्टिने पेलणारे अर्थ सर्वत्र प्रसृत झाल्यामुळे, मूळ अर्थ लोपल्या जातात.(अर्थ लोपली पुराणे, नाश केला शब्द ज्ञाने/विषय लोभी मने/साधने बुडविली) खरी साधना काय असते हे कोणासही माहिती सुद्धा होत नाही.

या स्थितीचा पूर्णत्वाने मला अनुभव नसला तरी माझ्या पाहण्यात असे अनुभव घेणारे साधक आलेले आहेत. त्यामुळे या स्थितीचा उल्लेख निसंधीघ्न पणे मी येथे केला आहे. सर्वश्रेष्ठ संतांनी या कठोर साधना केल्या त्यामुळेच त्यांना हे उच्च पद प्राप्त झाले. आपणही त्याप्रमाणे सद्गुरूची कृपा असेल व कठोर साधना केली तर आपणही त्या स्थिती पर्यंत कदाचित जाऊ शकतो.

आपण या साधनेचा मार्ग अवलंबावा हाच कदाचीत हे अनुभव सांगण्या मागचा संतांचा मानस असेल ! जगद्गुरु तुकाराम महाराजांच्या चरणावर कोटी कोटी वंदन करून हा भाग इथे संपवू यात.

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

शुध्दज्ञान निरूपण

ज्योतिर्मय साहित्य

खरं या व्यापक विश्वात अनेक गुढ तत्त्वे आहेत अनाकलनीय गोष्टी आहेत आपण या समासाच्या आधी विज्ञान व शास्त्र याचा अभ्यास केला आहेच त्यामुळे त्याच्या अनुशंगाने आपण पहाता आत्मस्वरूप अनंत असल्याने ज्याला ज्या अंगाचे दर्शन होते त्याला अनुसरून तो आपले मत मांडतो. आत्मज्ञानी पुरूषाच्या अ नुभवामध्ये सर्व अंगे एकत्वाने गोळा होतात. त्य साठी अतिशय सुक्ष्म व व्यापक विचार मात्र केला पाहिजे. पूर्वी होऊन गेलेल्या सर्व थोर ज्ञानी पुरूषांना असे आत्मज्ञान प्राप्त झाले होते. सर्व वेदांचे रहस्य आत्मज्ञान आहे. वेदविद्येचे जाणते संतश्रेष्ठ ज्ञानेश्वर माऊली ,तुकाराम महाराज हे आपल्याला रोजच्या नित्यपाठार्ती नावे आहेत. त्याशिवाय महामुनी वशिष्ठ,व्यास समाधानी शुक्र आणि नारद ,महाज्ञानी जनकादिक या आत्मज्ञानाने थोर पदाला पोहोंचले.वामदेवादी योगेश्वर,वाल्मिकी, ऋषीश्वर अत्री शौनकादि हे सर्व वेदांत तत्त्वज्ञानाचे रहस्य जे आत्मज्ञान मिळवण्यात यशस्वी झाले व परमपदाला पोहचले. सनकादि थोर ज्ञानी आणि आदिनाथ, मत्स्येंद्रनाथ,गोरखनाथ हे नाथपंथी महायोगी व आणखी असंख्य असंख्य थोर महात्म्याने आपले जीवन आत्मज्ञानाने सफळ संपूर्ण केले. मोठमोठे सिद्धमुनि महान अनुभवी या सर्वांच्या अंतर्गाची जी अवस्था म्हणजेच आत्मज्ञान होय. ज्या ज्ञानाच्या आनंदाने महादेव निरंतर डोलत असतो व तो या चराचर सृष्टीला आशिर्वाद देत असतो. जे आत्मज्ञान वेदशास्त्राचे तात्पर्य आहे. जे योग्य प्रमाणांनी निश्चित केलेला निर्णय आहे. जे साक्षात अनुभवायला येते, आणि जे सूक्ष्म विचारांती योग्य ठरते, जे आत्मज्ञान श्रद्धावंतांना त्यांच्या भाग्याप्रमाणे प्राप्त होते. असे ज्ञानवंत आत्मज्ञानी आतापर्यंत झाले व यापुढे होत रहातील समाजाला सन्मागला लावतील यात नाममात्र संदेह नाही. आणि भारताचीही फार मोठी अनमोल देणगी आहे. जगातील कुठल्याही देशात तुम्हाला ती बघायला मिळणार नाही. (क्रमशः)

॥ निरूपण ॥

ह.भ.प. चंद्रहास शास्त्री
सोनपेठकर

ज्योतिर्मय साहित्य

नाहं पश्यामि घातांस्तार गणयामि निन्दकान।
चराम्यग्रे सदैवाहं मातुसेवा हि भावना।।१३।।
मी घातांकडे पाहत नाही. निंदकांना जुमानत नाही. सदैव पुढे पुढे चालत राहतो. यात केवळ मातुसेवा हीच भावना आहे.
चन्द्रहास पुनात्येषा ज्ञानविज्ञानदीपिका।
तस्यैश्वर्यमिदं पुण्यं तस्मै स्पृहाम्यहं सदा।।१४।।
ही ज्ञानविज्ञानदीपिका चंद्रहासाला पावन करते. हे पुण्यच त्याचे ऐश्वर्य आहे. त्या पुण्याची मी इच्छा करतो.
अथ श्रीदुर्गाध्यानम्।
ध्वनिं संश्रुत्य धन्योऽहं किणकिणकिणाङ्गिक।
कङ्कणानां जनन्यास्तेऽभयमुद्रा धृता यदा।।१५।।
माते, तू अभयमुद्रा धारण केलीस, तेव्हा किणकिणकिणांकिण असा तुझ्या कंकणांचा ध्वनी ऐकून मी धन्य झालो.
श्रीचिह्नाङ्गितहस्तस्य दर्शनं पुण्यदं महत्।
निर्मलं मङ्गलं शुद्धं चेतश्चकासते खलु।।१६।।
श्रीचिह्नांकित हस्ताचे दर्शन महापुण्यदायी आहे. त्या दर्शनाने निर्मल, मंगल, शुद्ध झालेले मन खरोखर चकाकते, ओजस्वी होते.

॥श्री राम कथा ॥

वक्ते : आदरणीय श्री चैतन्य महाराज देगलूरकर

ज्योतिर्मय साहित्य

कोणाचा दृष्टांत...
विभीषणहाने तुमच्या शिवाय मी कोणास शरण जावे ?
भगवान म्हणतात ना मला शरण आला त्याचे रक्षण मी करतो.कारण जगात शरन्य केवळ मी आहे.स्वतःला वेगळे न समजता मला एकरूप होणे हे शरण होय.
बिभीषण
आला.चरणावर मत्तक ठेवले सर्व लोकात तुम्हीच एकमेव शरन्य असेल. मी सर्व सोडून आला.मी लंकेचा परित्याग केला.मी मित्रा सोडले धन सोडले.असा निःसंग होऊन आलो.सर्वांना हे आवडले. रामानी त्यास तुला रावण वधानंतर लंकेच्या गादीवर बसविण्याचे वचन दिले.
लक्ष्मण म्हणे तुम्ही असे वचन लगेच घ्यायला नको म्हणे. कारण समाज रावण शरण आला तर तुम्ही त्यास मारू शकणार नाही मग याला गादीवर कसे बसविणार ?
राम म्हणाले असे झालेच तर मी अयोध्येचे राज्य बिभीषणास देईल.
पुन्हा एकदा सामोपचाराचा प्रयत्न केला पण उपयोग झाला नाही.

समुद्रांनी ३ दिवस वाट पाहूनही दिली नाही शेवटी धनुष्य वर बाण चढविला की घाबरून सह कुटुंब प्रकट झाला. तुम्ही सत्र काढल्या शिवाय प्रकट झाला नाहीत. समुद्र म्हणे मी तुमचा पूर्वज आहे तुम्ही माझे वंशज आहात पण खरे सांगतो तुमची मला लाज वाटते, तुमचे तोंड पाहण्याची लाज वाटते.

(क्रमशः)

नाम घेण्याला काहीही आड येत नाही

चक्र चालू करू म्हटले तर ते चालू होईलच असा भ्रवसा नाही. पण त्या सर्व चक्रांचा संबंध असणारी कळ आपण दाबली, तर मात्र विनतक्रार आणि अत्यंत अल्प प्रयासाने ते यंत्र सहज चालू करता येईल. त्याप्रमाणे, नाम ही कळ जर धरली तर सत्कर्मरूपी सर्व चक्र एकदम फिरू लागून आपले काम निश्चीतपणे आणि सुलभपणे होईल. म्हणून, हमखास आणि सहज रीतीने काम व्हावे अशी ज्याची इच्छा असेल त्याने कशाही रीतीने का होईना नाम घ्यायला लागावे. नाम घ्यायचे एकदा पक्के ठरविले म्हणजे काहीही आड येत नाही. व्यवहारात आपण पाहतोच की, एखादी गोष्ट समर्थनीय नसली तरी करायचा निश्चय केला की मनुष्य ती करतोच. मग नाम घेण्याचा जर निश्चय केला तर का नाही होणार ? काहीही केले तरी शेवटी नामाशिवाय गत्यंतर नाही ; तर मग ते घेण्यात विलंब किंवा चालढकल करण्यात काय अर्थ आहे ? म्हणून, कोणत्याही तऱ्हेच्या शंका-कुशंका न घेता, कशाही तऱ्हेने पण नाम घेत राहावे हे उत्तम; म्हणजे विनाकारण काळ फुकट घालविला अशी परचात्तापाची पाळी येणार नाही.

जग हे अनेक मोहक वस्तूंनी भरले आहे. त्या वस्तू आपण पाहिल्या किंवा नुसत्या

ऐकल्या तरी हव्याशा वाटतात, आणि त्या मिळविण्याचा आपण प्रयत्न करतो. म्हणून देवाजवळ आपण अशी प्रार्थना करावी की, ‘ देवा, मोहक वस्तू मला दाखवूच नकोस, कारण माझी इच्छा तिकडे जाईल आणि मी फसेन. देवा, माझे ज्यात खरे हित आहे तेच मला दिसो, तेच मी ऐको, त्याचेच मला स्मरण होवो, आणि त्याचीच मला गोडी लागो. ’

प्रह्लाद, द्रौपदी यांसारख्या भक्तांनी देवाजवळ काय मागितले ? तेच आपण मागावे, आणि त्यांनी मिळा ठेवली तशीच आपणही ठेवावी. त्यांच्या ठिकाणी जसे वैराग्य होते, तसे आपल्या ठिकाणी आणण्याचा प्रयत्न करावा. प्रयत्न करीत असताना प्रथम चुका होतील, पण त्या झाल्या तर परचात्ताप व्हावा. ‘ देवा, मी फार दोषी, अपराधी आहे, मला क्षमा कर आणि तुझ्या कृपेला पात्र कर. ’ परचात्ताप खराच झाला तर राम कृपा करीलच. मुखाने नाम घ्यावे, हाताने प्रपंचाचे काम करावे, आणि अंतःकरणात समाधान ठेवावे.

१४. जो नाम घेऊ लागेल त्याचे मन बाहेर धावण्याचे हळूहळू कमी होते.

आरोग्य संजीवनी

बेलफळांचा वापर आयुर्वेदिक औषधांमध्ये भरपूर केला जातो.

ज्योतिर्मय साहित्य

तसेच या झाडाची पाने, फुले, झाडाची साल व खोडाचा गाभा याचाही आयुर्वेदिक औषधी म्हणून उपयोग करता येतो. बेलाचे झाड हे वातावरण शुद्धीकरणाचे कार्य करते. बेलाची पाने रक्तातील साखर नियंत्रित करण्यासाठी उपयुक्त मानली जातात. यामध्ये रेचक गुणधर्म मोठ्या प्रमाणात आढळतात. जे पुरेसे इन्सुलिन तयार करण्यात मदत करतात. त्यामुळे रक्तातील साखर नियंत्रित राहते. आयुर्वेदाचार्यांशी सल्लामसलत केल्यानंतर ते सेवन केले जाऊ शकते. पोट साफ होते बद्धकोष्ठतेची समस्या असल्यास बेलाची पाने खावीत. बेलची पाने थोडे मीठ आणि मिरपूड चघळल्याने बद्धकोष्ठतेपासून आराम मिळतो. ही पाने आतड्यांमधून विषारी पदार्थ काढून टाकण्यास मदत करतात, असेही म्हंटले जाते.

पचनक्रिया चांगली राहते बेल पोट साफ करण्याचे काम करते. यात रेचक गुणधर्म आहेत जे पाचन तंत्र मजबूत करतात. तुम्हाला पचनाच्या समस्या असतील तर बेल किंवा बेलची पाने खाऊ शकता. परंतु ती प्रमाणात खाणे गरजेतचे आहे.

मधुमेहाच्या रुग्णांसाठी

बेल अतिशय फायदेशीर आहे. दिवसातून दोन वेळा बेलाच्या पानांचा रस पिल्यास मधुमेहापासून मुक्तता मिळविणे शक्य होऊ शकते. शरीराच्या वजनानुसार बेल फळाचा अर्क घेतल्यास त्याचा परिणाम दिसून येतो. कारण कौमारीन नावाचा घटक बेल फळामध्ये असल्यामुळे इन्सुलिन निर्माण करण्यासाठी बीटा पेशीला उत्तेजित करतो.

अतिसार विरोधी
उन्हाळ्याच्या दिवसात अतिसार ही समस्या आता अधिकांश लोकांमध्ये दिसून येते. अलीकडे या रुग्णांचे प्रमाण वाढीस लागले आहेत. या परिस्थितीत उलट्या, हगवण, मळमळ वाटू लागते. बेलाच्या पाण्यात साखर मिसळून प्यायल्यास याचे लाभ दिसून येतात. किंवा कच्चे फळे

संकलन –
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी–चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९

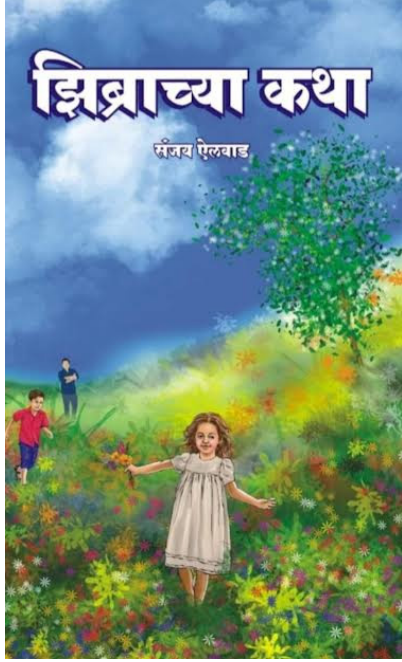
खाल्यास अतिसार नियंत्रणामध्ये येतो. अर्धे पिकलेली फळ हे सर्वोत्तम मानले जाते परंतु संपूर्ण पिकलेली फळे किंवा अगदी फळाचा चूर्ण परिणामकारक परिणाम दर्शवितो.

रक्तक्षयविरोधी

संजय ऐलवाड यांना मसपाचा विशेष बालवाङ्मय पुरस्कार

ज्ञोतिर्मय **साहित्य**
छत्रपती संभाजीनगर – मराठवाडा
साहित्य परिषदेने सन २०२५ पासून बालवाङ्मयासाठी खुनाथ शिवराम बोरसे यांच्या नावाने एक विशेष बालवाङ्मय पुरस्कार सुरू केला असून दै. केसरीचे पत्रकार संजय ऐलवाड हे या पुरस्काराचे पहिले मानकरी ठरले आहेत. डॉ. रामचंद्र काळुंखे यांच्या अध्यक्षतेखाली नेमलेल्या पुरस्कार निवड समितीने ऐलवाड यांच्या झिब्राच्या कथा या कथासंग्रहाची निवड या पुरस्कारासाठी केली आहे. या पुरस्काराच्या निवडीसाठी परिषदेने नियुक्त केलेल्या समितीत अध्यक्ष डॉ. रामचंद्र काळुंखे यांच्या शिवाय कवी श्री. रवी कोरडे आणि बालसाहित्यिक श्री. विनोद सिनकर हे अन्य दोन सदस्य होते. श्री. संजय ऐलवाड हे मूळ उदगीर तालुक्यातील एकुर्गा रोड या गावातील रहिवाशी आहेत. त्यांनी २००९ पासून

पत्रकारितेला सुरुवात केली असून २०१० पासून गेली पंधरा वर्षे ते पुण्याच्या दैनिक केसरी या वर्तमानपत्रात बातमीदार म्हणून कार्यरत आहेत. त्यांची आजपर्यंत हातावरचं पोट, घुसमट हे दोन कथासंग्रह; अंतरीच्या कविता हा कवितासंग्रह; मुलाफुलांची गाणी, चिमणी पडली आजारी हे दोन बालकवितासंग्रह; भिन्ना थेंब, बिबट्याचे पिल्लू आणि इतर कथा, जिब्राच्या कथा हे तीन बालकथासंग्रह आणि पिंटूची आकाशवारी, पोळा ह्या दोन बालकादंबऱ्या; आर्टिओची गुरुकिल्ली हे माहितीपर पुस्तक अशी एकूण १२ पुस्तके प्रसिद्ध आहेत. याशिवाय तीन संपादित पुस्तकेही त्यांच्या नावावर आहेत. त्यांना बालवाङ्मयासाठी महाराष्ट्रातील विविध संस्थांचे सुमारे २५ पुरस्कार मिळालेले आहेत. २०२४ मध्ये प्रकाशित झालेल्या व सध्या बालवाङ्मयात चर्चेत असलेल्या

झिब्राच्या कथा या बालकथासंग्रहासाठी

मराठवाडा साहित्य परिषदेचा हा पुरस्कार त्यांना देण्यात येणार आहे. रुपये अकरा हजार रोख, सन्मानचिन्ह, शाल व पुष्पगुच्छ असे या पुरस्काराचे स्वरूप असून हा पुरस्कार त्यांना शनिवार दिनांक २७ सप्टेंबर २०२५ रोजी संध्याकाळी ५.३० वाजता सुप्रसिद्ध बालसाहित्यिक श्री. बाबा भांड यांच्या हस्ते देण्यात येणार आहे. परिषदेचे अध्यक्ष प्राचार्य कौतिकराव ठाले पाटील यांनी आज या पुरस्काराची व पुरस्कार वितरण समारंभाची घोषणा केली. यावेळी परिषदेचे उपाध्यक्ष डॉ. आसाराम लोमटे, श्री. रामचंद्र तिरुके, कोषाध्यक्ष व निवड समिती प्रमुख डॉ. रामचंद्र काळुंखे, कार्यवाह डॉ. दादा गोरे, सहकार्यवाह डॉ. गणेश मोहिते, डॉ. दीपा क्षीरसागर हे पदाधिकारी उपस्थित होते.

शंकरराव भेलके महाविद्यालयात आविष्कार स्पर्धा कार्यशाळा उत्साहात संपन्न

ज्ञोतिर्मय **साहित्य**
नसरापूर – शंकरराव भेलके महाविद्यालयात आविष्कार स्पर्धा संदर्भात एक दिवसीय कार्यशाळा मोठ्या उत्साहात पार पडली. या कार्यशाळेस प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून प्रा. डॉ. अर्जुन डोके उपस्थित राहिले. विविध क्षेत्रांमध्ये संशोधनाची नवी दालने विद्यार्थ्यांसमोर खुली होत असून, विद्यार्थी वगैरे त्यासाठी पुढाकार घ्यावा, असे आवाहन त्यांनी यावेळी केले. डॉ. डोके यांनी आपल्या मार्गदर्शनात कला, वाणिज्य आणि व्यवस्थापन, विज्ञान आणि तंत्रज्ञान, खगोलशास्त्र, पर्यावरणशास्त्र इत्यादी विविध शाखांमध्ये संशोधनाच्या विपुल संधी असल्याचे सांगितले. विद्यार्थ्यांनी या संधीचा लाभ घेतला पाहिजे. “आजच्या युगात केवळ पारंपरिक शिक्षण घेऊन चालणार नाही. स्पर्धाजैतिक जगात नाविन्यपूर्ण कल्पना मांडणारा व त्यावर प्रत्यक्ष कृती करणारा विद्यार्थीच यशस्वी ठरतो,” असे मत त्यांनी व्यक्त केले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. तुषार शितोळे यांनी कार्यशाळेच्या आयोजनामागील उद्दिष्ट स्पष्ट करताना सांगितले की, विद्यार्थ्यांमध्ये सर्जनशीलता व वैज्ञानिक दृष्टिकोन वाढविण्यासाठी अशा कार्यशाळा अत्यंत महत्त्वाच्या ठरतात. आविष्कार

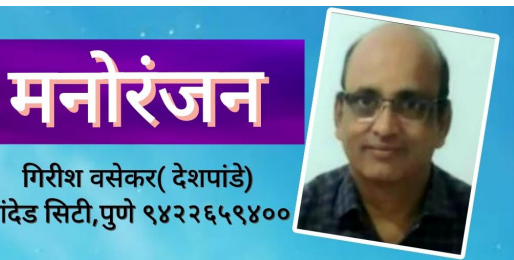
स्पर्धा हे केवळ एक व्यासपीठ नसून, ते विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कल्पना प्रत्यक्षात आणण्यासाठी प्रेरणा देणारे साधन आहे, असे ते म्हणाले. या कार्यशाळेत विविध विभागांतील विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त सहभाग नोंदवला. उपस्थित शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना संशोधनात्मक दृष्टिकोन विकसित करण्यासाठी मार्गदर्शन केले. कार्यशाळेच्या शेवटी प्रश्नोत्तर सत्र घेण्यात आले ज्यात विद्यार्थ्यांनी आपले शंका विचारून समाधान केले. या कार्यशाळेचे आयोजन प्रा. सहदेव रोडे यांनी केले त्यांनी प्रास्ताविक करताना या कार्यशाळेमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये संशोधनाची गोडी वाढीस लागून विज्ञान-तंत्रज्ञानासोबतच सामाजिक व पर्यावरणीय क्षेत्रातील नवनवीन कल्पना समोर येतील, असा विश्वास व्यक्त केला. या प्रसंगी महाविद्यालयातील प्रा. डॉ. जगदीश शेवते, प्रा. डॉ. ढाकणे रोहिदास, प्रा. डॉ. सचिन घाडगे, प्रा. पोर्णिमा कारळे, प्रा. जाधव दयानंद, प्रा. माऊली कोंडे, प्रा. महेश कोळपे, प्रा. भूषण समगिर, प्रा. डॉ. गणपत आवटे, प्रा. महांगरे अंकिता, प्रा. धुमाळ ऐश्वर्या तसेच शिपाई अभिषेक मोरे, धनाजी माने, सुमित कांबळे व मोठ्या संख्येने विद्यार्थी उपस्थित होते.

व्यक्ती आणि वल्ली

ज्ञोतिर्मय **साहित्य**
१९८८-८९ ला टेलिफोन विभागात मी नांदेड येथे नोकरीला लागलो. परभणीहून नांदेड येथे रोज रेल्वेने जाणे येणे करत असे. तेथे एक साहेब होते आणि मला त्यांच्याकडे काम असायचे. नाव नाही सांगत पण गंमत म्हणून सांगतो, मी नौकरीत नवीन, संगणक तेथे नवीन, प्रिंटर नवीन, झेरॉक्स मशिनही नवीन आणि साहेब जुने. डोक्यावर चप्पा पण फार कामाचा असेल असं मला तरी वाटत नव्हतं. डोक्यावर दोन चार केस असावेत अंदाजे. (यावर मी जास्त लिहित नाही कारण माझ्याही डोक्यावर आता तेवढेच असतील.) ते साहेब खुप किरकिर करायचे आणि एक थोडासा वेंधळा असा शिपाई ही होता. एकदा साहेबांनी मला म्हंटले, मला हे पत्र इंग्लीशमध्ये संगणकावर टाईप करून दे आणि चार प्रति प्रिंट काढून दे. मी ते पत्र बनवून चार प्रिंट काढल्या तर मला तें चरचर बोलले आणि म्हणाले एकच प्रिंट काढायची आणी बाकी झेरॉक्स घ्यायच्या असतात. अश्यानी प्रिंटरचं हेड खराब होते. साहेबांचे एकदम असे जोरात बोलणे, मला खटकलेच. प्रिंटच्या हेडच काय झालं? मला माहित नाही पण माझं हेड मात्र यामुळे गरगर करू लागलं तरी मी आपल्या सर्वांच्या लाडक्या शब्दात सराना सॉरी म्हणून पुढच्या कामाला लागलो. खरं तर झेरॉक्स मशीनही नवीनच होती हे पुन्हा सांगतो. दुसऱ्या दिवशीही दुसरे पत्र बनवायचे होते. सराना त्याच्या ८ प्रति हव्या होत्या. मग मी म्हटलं, चला आज सराना आपली हुशारी, कौशल्या दाखवावे. म्हणून मी पत्र बनवून एक प्रिंट काढली आणि नवीन झेरॉक्स

मशीनवर सात झेरॉक्स काढल्या. तर सर मला म्हणाले. अरे इतक्या झेरॉक्स कशाला काढल्या या नविन मशीनवर. त्याची शाई लगेच संपेल ना? मी म्हणालो, सर तुम्ही काल म्हणाले होतात ना? संगणकावर जास्त प्रति प्रिंट घेत जाऊ नको, एक काढून बाकी झेरॉक्स घेत जा. तर ते म्हणाले, असं साहेबांना बोलायच नसतं. मग म्हणालो, असं होय. मला माहीत नव्हतं सर, मी नवीन आहे आणि तुम्ही जुने. तर मला पुन्हा रागावलं.

मग मात्र मी त्रासून गेलो आणि

म्हटलं आता उद्या २० प्रति लागल्या तर काय करायचे? मग मला भन्नाट कल्पना सुचली तिसऱ्या दिवशी १६ प्रति हव्या होत्या.मी एक प्रत बनवली आणि शिपायाला म्हणालो, जा साहेबांना विचार झेरॉक्स किती काढू?आणि प्रिंट किती काढू? तो आत साहेबांच्या केबिनमध्ये गेला तर सर म्हणाले जा सगळं बाहेरून काढून आण? तो तसे मला म्हणाला, तर मी त्याला म्हणालो सराना विचारून ये प्रिंट किती? आणि झेरॉक्स किती? आणू बाहेरून? त्याने तसे आत जाऊन विचारले तर सर त्या बिचाऱ्याला रागावले त्याला,आणि म्हणाले, अरे बाबा बाहेरून आणायचे सगळे,माझे डोकं नको खाऊ

आणि म्हणाले, जा मला प्यायला अर्ध्या ग्लास पाणी आण. त्याने मला हे सारे सांगितले. मी त्याला सहज गमतीने म्हणालो, जा साहेबांना विचार आता, पाण्याचा अर्धा भरलेला ग्लास आणू की अर्धा रिकामा आणू? आणि त्यानं खरंच तसं विचारले, तर साहेब त्याला रागावणाने म्हणाले जा फक्त अर्धा वरून भरलेला पाण्याचा ग्लास आण. आता फक्त अर्धा वरून भरलेला पाण्याचा ग्लास कसा असतो? ग्लासचा खालचा भाग पाण्याचा रिकामा. कसा ठेवायचा? या विचारात तो शिपाई रडकुंडीला आला आणि मला म्हणाला, साहेब, मला दुसऱ्या विभागात बदली करून द्या ना? मी त्याला म्हणालो अरे, तुझे रिटायरमेंट आहे दोन महिन्यात. नको उगीच भानगडी. नंतर तो शिपाई सेवानिवृत्त झाला आणि ते साहेब

दुसऱ्या गावाला बदलून गेले. मात्र त्या साहेबांच्या तरया त्रासा पायी मी ही साहेब होण्याचे ठरवले आणि पुढे काही वर्षांनी मी कठीण वाटणारी लेखाधिकारीची परीक्षा पास केली आणि माझ्याकडे पेन्शन केसेसचा चार्ज आला. त्याच दरम्यान ते साहेब ज्या गावाहून सेवानिवृत्त झाले होते, त्याच गावात मी बदलीवर बदलून गेलो आणि गंमत म्हणजे त्यांची अगोदरच रीजेक्ट झालेली पेन्शन केस माझ्याकडे चेकिंगला आली आणि ते मला भेटायला आले. तेंव्हा मी त्यांना म्हणालो सर कसे आहात? पेन्शन पेपर मधील प्रत्येक पेपर वर तुमच्या सद्वा वेगवेगळ्या आहेत.येथे एक सारख्या सद्वा लागतात आदी नवीन

जैन पर्युषण पर्व, 2025

भाद्रपद शुक्ला त्रयोदशी, { दिनांक ५ सप्टेबर }

नवम आत्मधर्म : उत्तम अकिंचन्य धर्म

उत्तम अकिंचन्य धर्म या आत्म स्वभाव लक्षणांमध्ये स्व-पर भेद विज्ञान अपेक्षित आहे. उत्कृष्ट ज्ञान, दर्शन, चारित्र्य या स्वरूपा शिवाय अन्य कोणतेही आपले शाश्वत रूप नव्हे, एक आत्म्या शिवाय अन्य कुठले ही द्रव्य स्वरूप आपण नव्हेत, असे चिंतन करणे उत्तम अकिंचन्य धर्म आहे. स्व आणि पर काय आहे याचा विवेक व्हावा. अकिंचन म्हणजे यत्किंचित ही अंतर बाह्य ममत्व बुद्धी नसणे. याचाच अर्थ सर्व भौतिक संग्रह, परिग्रह पासून निवृत्त होणे, शुभ ध्यान करण्याची शक्ती आत्मसात होणे, परवस्तूवरील ममत्व भावाने रहित होणे, सम्यक दर्शन ज्ञान आणि चारित्र्याने युक्त होणे उत्तम अकिंचन अवस्था आहे. अर्थात स्व मध्ये स्थिर होणे.

विश्वामध्ये आजपर्यंत जितके ही आत्मा मुक्तीला प्राप्त झाले आहेत ते सर्व याच अवस्थेमधून गेलेले असतात. पुनर्पी जन्म मरण आणि संसाररूपी दुःख यातून मुक्त होत असतानाची ही अखेरची अवस्था आहे. म्हणून आत्म्याच्या दशलक्षण स्वभाव धर्मांमध्ये अकिंचन हा भाव अति महत्त्वाचा म्हणून अखेरीस येतो.

विज्ञानाचा नियम आहे की जे हलके होते, ज्याचे वस्तुमान कमी, ज्या वरील जडत्वाचा अधिकार कमी होतो ते वर जाते. येथे वर जाते म्हणजे ऊर्ध्वगामी असा अभिप्राय आहे. सर्व प्रकारचा संग्रह परिग्रह नष्ट व्हावा, ममत्व भाव न्यूनतम व्हावा, स्व आणि पर काय आहे ही विवेक बुद्धी जागृत व्हावी, आणि केवळ उज्वल अशा स्व म्हणजे आत्मस्वरूपा कडे मार्गस्थ व्हावे, याचा श्रेष्ठ अभ्यास म्हणजे आकिंचन्य अवस्था. सर्व पर द्रव्याचा बोध सोडून मात्र आत्म स्वभावामध्ये स्थिर होणे हाच उत्तम अकिंचन्य धर्म आहे. जीव आत्म्याचे हे सर्वश्रेष्ठ स्वरूप आहे.

बलराज संघई, छत्रपती संभाजी नगर, 9420015108

सिडको परिसरात लवकरच शुभारंभ....

एक छान लोकेशन जिथे आपण --

- बर्थडे पार्टी - रिसेप्शन - किटी पार्टी
- कॉन्फरन्स मिटिंग - गेट - टू - गेदर
- सांस्कृतिक कार्यक्रम - प्रकाशन समारंभ
- डोहाळ जेवण - भिशी पार्टी व इतर...

हे व असे बरेचसे कार्यक्रम करण्यासाठी आम्ही सज्ज आहोत. एसी हॉल, लॉन, गार्डन, केटरिंग व्यवस्था, इव्हेंट मॅनेजमेंट, सारुड सिस्टीम सर्व व्यवस्था एकाच ठिकाणी

विशेष : - प्रसन्न वातावरण - सुलभ पार्किंग व्यवस्था - सौजन्य सेवा - मध्यवर्ती ठिकाण - अगदी किफायतशीर दरात

सिद्धिविनायक

■ हॉटेल ■ लॉन ■ इव्हेंट

संपर्क : 7498560019, 7588803314

Email phulambrikarrajendra@gmail.com

ऑनलाईन औषधोपचार

आता सर्वांसाठी झाले आहे ऑनलाईन मग आजारापाणा पण घडवल्या औषधोपचार घ्या, कुठली यागायी गरज नाही, वेळ व पैसा वाचवा 100 % खात्रीयेर सल्ला, प्रस्नरंग, शारीरिक थकवा, बऱ्याच गोष्टी कोणासाठी सांगण्यास शाळ वाटते अशा वेळेस फक्त फोनवर तुम्ही सुण्या आजारा सांगू शकता व त्यावर आयुर्वेदिक पद्धतीने ह्यागायला उपाय केला जाईल, पोटातले औषध पाठविण्या जातील, प्रसिद्ध आयुर्वेदचार्य डॉ. शेख ए.एच. 37 वर्षांचा अनुभू 200 पेक्षा अधिक पुरस्कार प्राप्त, 2 लाखपेक्षा अधिक विविध सैनिक समस्यारस्त रुग्णांवर यशस्वी उपचार, आतापर्यंत ५ ऑनलाई डॉक्टरच्या पद्धत्या देऊन विविध संस्थांनी त्यांना सन्मानित केलेले आहे, त्याच्या या कार्याची नोंद लंडन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, औषासिक बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, एशियन बूक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, हुज-हु-डन एशिया रेकॉर्ड्स मध्ये विक्रमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लेम असो फक्त एकदा फोन करा व माहिती घ्या, व तुमचे प्रश्न सोडवा.

Dr Shaikh A H - 98606 99906

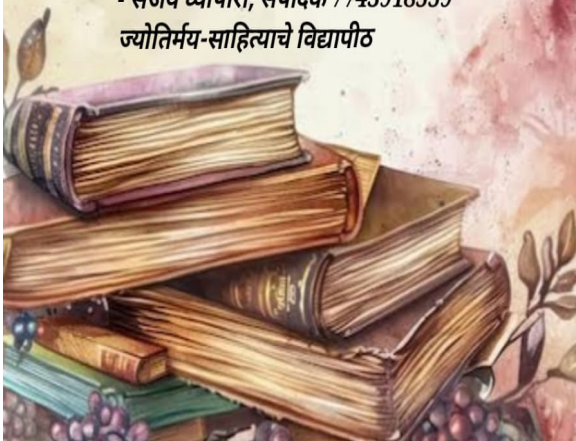
साहित्यिक मित्रांनो, आता लिहा बिनधास्त कारण आता तुमच्या साहित्याला प्रकाशित करण्यासाठी आले आहे एक भव्य व्यासपीठ

ज्ञोतिर्मय
साहित्याचे विद्यापीठ

"ज्ञोतिर्मय" साहित्याचे विद्यापीठ.
साहित्यावरील प्रत्येक घटना, कथा, कविता, लेख, परीक्षण, पुरस्कार, संमेलन प्रत्येकाची नोंद आम्ही घेणार, मग विचार कसला करता! हो जाओ शुरु....

या व्यासपीठावर तुमचे सर्वांचे स्वागत आहे.
- संजय व्यापारी, संपादक 7743918559

ज्ञोतिर्मय-साहित्याचे विद्यापीठ

अधाधी वंदू तूज मोरया...

॥ अष्टविनायक दर्शन ॥

ज्योतिर्मय **साहित्य**

मोरगावचा श्री मयुरेश्वर, सिद्धटेकचा श्री सिद्धिविनायक, पालीचा श्री बल्लाळेश्वर, महाडचा श्री वरदविनायक, थेऊरचा श्री चिंतामणी, लेण्याद्रीचा श्री गिरीजात्मज, ओझरचा श्री विघ्नेश्वर, आणि रांजणगावचा श्री महागणपती असे अष्टविनायक महाराष्ट्रात आहेत.

अशी परंपरा आहे की अष्टविनायकयात्रा ही मोरगाव येथील मोरेश्वर मंदिरापासून सुरु केली जाते. सगळ्या मंदिरांचे दर्शन झाल्यानंतर पुन्हा मोरगाव येथे दर्शन करून ही यात्रा संपन्न होते. साधारणपणे अष्टविनायक यात्रेचा असा क्रम असतो.

अष्टविनायक मंदिरांबद्दल माहितीआपण जाणून घेऊ या.

मोरगावचा मयुरेश्वर-
अष्टविनायकांमध्ये सगळ्यात पहिले मंदिर आहे मोरेश्वर.मयुरेश्वर. अष्टविनायक यात्रेची सुरुवात येथूनच होते. मोरेश्वरदेवस्थान पुण्यापासून ५५ किलोमीटर लांब आहे. मंदिरात जाणारा रस्ता उत्तम आहे.

मंदिर ५० फुट उंचीचे असून अत्यंत सुंदर आहे. मंदिराच्या चारही दिशांना जाण्यासाठी द्वार आहेत पण मुख्य द्वार उत्तरमुखी आहे.

मंदिराच्या आवारात दोन उंच दीपस्तंभ आहेत. मंदिराच्या बरोबर समोर एक मोठी मूषक प्रतिमा आहे. तसेच मंदिराच्या बाहेर गणेश प्रतिमेच्या सममुख एक काळ्या पाषाणातील मोठा नंदी आहे.विशेष गोष्ट म्हणजे नंदीची,तो सामान्यतः शंकराच्या देवळासमोर असतो. गणपतीची सुखकर्ता दुःखहर्ता ही आरती समर्थ रामदास स्वामींना याच मंदिरात स्फुरली असे म्हंटले जाते.

मंदिरात दिवसातून तीन वेळा सकाळी ७ वाजता, दुपारी १२ वाजता, आणि संध्याकाळी ८ वाजता पूजा-अर्चा केली जाते. विशेष पर्वकाळात गणेश जयंती (माघ शुक्ल चतुर्थी), गणेश चतुर्थी (भाद्रपद शुक्ल चतुर्थी),

सोमवती अमावस्या आणि विजयादशमी सणांना येथे उत्सव साजरा केला जातो.

सिद्धटेकचा श्री सिद्धिविनायक-
सिद्धिविनायक किंवा सिद्धटेक गाव अहमदनगर जिल्ह्यातील कर्जत तालुक्यात आहे. हे मंदिर अष्टविनायक यात्रेतील दुसरे

मंदिर आहे. याला सिद्धिविनायक या नावाने संबोधिले जाते कारण येथे भगवान विष्णू यांना सिद्धी प्राप्त झाली होती. अशी ही मान्यता आहे की भक्तांच्या इच्छा पूर्ण करणारा म्हणून या गणपतीला सिद्धिविनायक म्हंटले जाते.

सिद्धिविनायक मंदिर पुण्यापासून २०० किलोमीटर अंतरावर भीमा नदी च्या काठी आहे. हे मंदिर एका छोट्या टेकडीवर आहे जिला सिद्धटेक म्हंटले जाते. भाविक गणपतीला प्रसन्न करण्यासाठी या टेकडीला सात प्रदक्षिणा करतात.

मंदिरातील मूर्ती तीन फुट उंचीची असून उजव्या सोंडेची मूर्ती असलेले अष्टविनायकांतील हे एकमात्र मंदिर आहे. हे या मंदिराचे वैशिष्ट्य आहे.

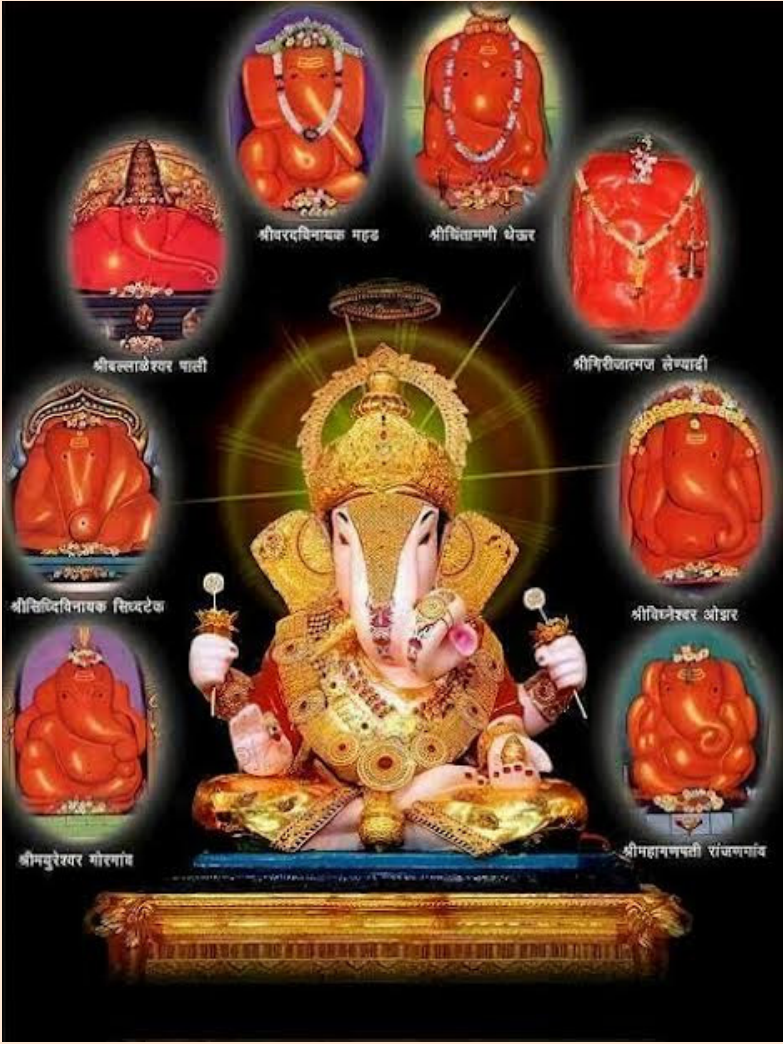
१८व्या शतकात देवी अहिल्याबाई होळकर यांनी जीर्णोद्धार करून सध्याचे मंदिर उभारले. मंदिर परिसरात असलेल्या इतर वास्तू विविध लोकांनी नंतरच्या काळात उभारल्या. हे उत्तराभिमुखी मंदिर काळ्या पाषाणातील आहे. मंदिराचे गर्भगृह १० फुट रुंद आणि १५ फुट उंच आहे.

मंदिरात साजरे होणारे मुख्य उत्सव आहेत- भाद्रपदातील गणेश चतुर्थी आणि माघ महिन्यातील गणेश जयंती.

पालीचा श्री बल्लाळेश्वर-
बल्लाळेश्वर देवस्थान महाराष्ट्रातील रायगड जिल्ह्यात सुधागड तालुक्यात आहे. रोहा या ठिकाणाहून २८ किलोमीटर अंतरावर आहे. हे मंदिर अंबा नदी आणि प्रसिद्ध सरसगड किल्ल्याच्या मध्ये स्थित आहे. पुण्यापासून बल्लाळेश्वर मंदिराचे अंतर २०० किलोमीटर आहे.

मूळ लाकडी मंदिराचा जीर्णोद्धार करून १७८० साली सध्याचे दगडी मंदिर बांधण्यात आले. हे मंदिर पूर्वाभिमुख आहे आणि त्याची बांधणी अश्या प्रकारे केली आहे की सूर्योदयाच्या वेळी गणपतीच्या मूर्तीवर सूर्यकिरणे पडतात. मंदिराच्या आवारात एक विशाल घंटा आहे. ही घंटा पहिले बाजीराव यांचे धाकटे बंधू चिमाजी अप्पा यांनी पोर्तुगीजांवर विजय मिळवल्यानंतर अर्पण केली होती.

मंदिरात साजरे होणारे दोन मुख्य उत्सव आहेत भाद्रपद महिन्यातील गणेश चतुर्थी आणि माघ महिन्यातील गणेश जयंती. या दरम्यान धार्मिक उत्सवांची रेलचेल असते.

महाडचा श्री वरदविनायक-
वरदविनायक मंदिरातील मूर्ती देखील स्वयंभू अर्थात आपोआप निर्माण झालेली आहे. ही मूर्ती १६९० साली मंदिराजवळील तळ्यात सापडली होती. स्थापन केलेल्या जागेवर सुभेदार रामजी महावेव बिबलकर यांनी १७२५ साली मंदिराची उभारणी केली.

मंदिरातील मूर्ती पूर्वाभिमुख आहे. या मंदिराच्या चारही दिशांना चार हत्तींची स्थापना केली आहे. या मंदिरात १८९२ पासून अखंडदीप प्रज्वलित आहे.

जागभरातून भाविक वरदविनायकाच्या दर्शनाला येतात. या मंदिरात भाविकांना गर्भगृहात जावून पूजा-अर्चा करण्याची परवानगी आहे.

वरदविनायक महाराष्ट्रातील रायगड जिल्ह्यात खालापूर तालुक्यातील महाड येथे

आहे.

थेऊरचा श्री चिंतामणी-
पुण्यापासून २५ किलोमीटर अंतरावर थेऊर येथे श्री चिंतामणी देवस्थान अष्टविनायकांतील सर्वात मोठे आणि प्रसिद्ध देवस्थान आहे. हे मंदिर फार पुरातन काळापासून अस्तित्वात आहे. सध्या असलेले मंदिर हे मोरया गोसावी यांनी बांधले.

थोरले माधवराव पेशवे चिंतामणी गणेशाचे अनन्य भक्त होते. ते या मंदिरात नेहमी दर्शनाला येत असत. आपल्या अंतकाळी त्यांनी या मंदिरातच वास्तव्य केले होते आणि येथेच त्यांचे निधन झाले. हे मंदिर अतिशय विशाल असून दगडी बांधणीचे आहे. मंदिराच्या आवारात थोरले माधवराव यांनी लाकडी सभामंडप बांधले. मूर्तीच्या नेत्रांमध्ये हिरें आहेत.

चिंतामणी देवस्थानात तीन उत्सव मुख्य आहेत. त्यापैकी पहिले म्हणजे भाद्रपद महिन्यातील गणेश चतुर्थी. या काळात येथे जत्रा भरते.

माघ महिन्यात भगवान गणेशाचा जन्मदिनी गणेश जयंती साजरी केली जाते. कार्तिक महिन्याच्या अष्टमी ला थोरले माधवराव आणि सती रमाबाई यांच्या स्मरणार्थ रमा-माधव पुण्योत्सव साजरा केला जातो.

लेण्याद्रीचा श्री गिरिजात्मज-
गिरिजात्मज मंदिर लेण्याद्री या नावाने देखील ओळखले जाते. हे मंदिर पुणे जिल्ह्यातील जुन्नर तालुक्यात गणेश लेण्यांमध्ये स्थित आहे. पुण्यापासून या मंदिराचे अंतर ९५ किलोमीटर आहे.

या लेण्यांमध्ये एकूण ३० गुंफा आहेत. गिरिजात्मजमंदिर हे ७व्या गुंफेत स्थित आहे. या गुंफा सपाटीपासून १०० फुट उंचीवर आहेत. हे मंदिर अंदाजे १७०० वर्षे जुने आहे. भाविकांना गणपतीच्या दर्शनासाठी ३०० पायऱ्या चढाव्या लागतात. हे मंदिर शिल्प आणि स्थापत्याच्या दृष्टीने विलक्षण आहे. हे अतिशय साधे आणि प्राकृतिक असे आहे.

भाद्रपद आणि माघ महिन्यात मंदिरात उत्सव साजरा केला जातो. त्याशिवाय दर महिन्याच्या चतुर्थीला मंदिर गुंगारिले जाते आणि विशेष पूजा-अर्चा केली जाते. ओझरचा श्री विघ्नेश्वर-
ओझर येथील विघ्नेश्वर देवस्थान पुण्यापासून ८५ किलोमीटर अंतरावर आहे. पुणे-नाशिक रस्त्यावर पुणे जिल्ह्यातील

जुनार तालुक्यात कुकडी नदीच्या काठी हे मंदिर आहे.

पहिले बाजीराव पेशवे यांचे बंधू चिमाजी अप्पांनी या मंदिराचा जीर्णोद्धार

केला आणि मंदिराच्या कळसाला सोन्याने मढविले.

मंदिराच्या पूर्ण परिसराच्या चहुबाजूला भिंत आहे आणि एक विशाल प्रवेशद्वार आहे. मंदिराच्या आवारात दोन उंच दीपस्तंभ आहेत.

गणेशाची मुख्य मूर्ती पूर्वाभिमुख आहे. श्रींच्या मस्तकावर आणि बेंबीत हिरा आणि डोळ्यांमध्ये माणके जडविली आहेत. विघ्नेश्वर देवस्थानात भाद्रपद आणि माघ महिन्यात उत्सव साजरा केला जातो. प्रत्येक महिन्याच्या चतुर्थीला उत्सव आणि विशेष पूजा-अर्चा केली जाते. कार्तिक पौर्णिमेला दोन्ही दीपस्तंभ शेकडो दिव्यांनी उजळले जातात.

रांजणगावचा श्री महागणपती-
पुणे-नगर महामार्गावर पुण्यापासून ५० किलोमीटर अंतरावर रांजणगाव येथे श्री महागणपती देवस्थान आहे.

सध्या असलेले मन्दिर पेशव्यांनी बांधले. या पूर्वाभिमुख मंदिराला सुंदर आणि भव्य प्रवेशद्वार आहे. मंदिराची बांधणी अशा प्रकारे केली आहे कि दक्षिणायनाच्या काळात सूर्योदयाच्या वेळी श्रींच्या मूर्तीवर सूर्यकिरणे पडतात.

श्रीमहागणपती मंदिरात चार मुख्य उत्सव होतात. भाद्रपद चतुर्थी, माघ चतुर्थी, श्रावण महिना आणि फाल्गुन महिना. या शिवाय प्रत्येक महिन्याच्या चतुर्थीला विशेष पूजा-अर्चा केली जाते.

हे आठ गणपती महाराष्ट्रात आणि जगभरात अष्टविनायक या नावाने ओळखले जातात. अष्टविनायक यात्रा करण्यासाठी पुणे हे उत्तम ठिकाण आहे. पुण्याहून बऱ्याच खाजगी कंपनी दोन किंवा तीन दिवसात या सर्व मंदिराची यात्रा घडवतात. तसेच नाशिक वरून दर संकष्टी चतुर्थीला यात्रेचे आयोजन केले असते. आता तर महाराष्ट्रातून बऱ्याच ठिकाणी अष्टविनायक यात्रेचे आयोजन केलेले असते. तरीपण गणेशोत्सवाच्या काळात अष्टविनायक दर्शन घेण्यासाठी भाविकांची खूप गर्दी असते. अजूनही राजुरचा गणपती-जालना, कळंबचा गणपती-यवतमाळ, पद्मालय गणपती-जळगाव, टिटवाळा गणपती-ठाणे, टेकडी गणपती-नागपूर,जिल्ह्यातील प्रसिद्ध ठिकाण आहेत.

लोकसंस्कृतीमधून गणेश दर्शन

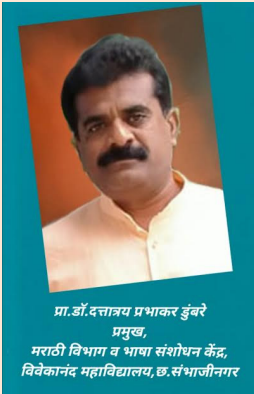
ज्योतिर्मय **साहित्य**

मराठी लोकधर्मात वासुदेव, गोंधळी, वाध्या-मुरळी, तमासगीर, भारुडकार, कीर्तनकार, सहदेव भाडळी, भांड, शाहिर, जोगतीण, भराडी, भुल्ये, पोतराज असे अनेकविध हे लोकरंगभूमीचे उपासक आहेत, ते प्रथम वंदन करतात ते गणरायाला! कोकणातील लळीत असो वा देशावरील कलगीतुरा असो, नमनाला विघ्नहर्त्या गणेशाचे स्तवन केल्याशिवाय सुरुवातच होत नाही. जागरण, गोंधळ हा एक कुलाचार आहे, ते एक विधीनाट्य आहे. जागरण गोंधळाच्या सुरुवातीलाच ओझरच्या विघ्नहरा जागरणाला यावे! किंवा पार्वतीच्या बाळा गोंधळा यावे! अशी प्रार्थना आपल्याला ऐकु येते. कोणत्याही कार्याच्या शुभारंभाला आपल्याकडे श्रीगणेशा करणे हा जो संकेत आहे तो गणेशाचे लोकजीवनातील स्थान अधोरेखित करतो. मंगलाचरण हा लोकरंगभूमी,संतसाहित्य व लोकसंस्कृतीचा अविभाज्य घटक आहे. लोकरंगभूमीवरील तमाशा ही अत्यंत लोकप्रिय लोककला आहे.तमाशाच्या सुरुवातीलाच जो गण सादर केला जातो, ते गणेशस्तवनच असते. दशावताराचे

नाट्य कोकण, गोव्यात आजही लोकप्रिय आहे; या नाट्याच्या सुरुवातीला जो सूत्रधार येतो,तो एक दोन साथीदारांसह मंगलाचरण गातो.त्यातही पहिले नमन गणेशालाच असते. सोंगी भारुड असो वा भजनी भारुड त्यात आपल्याला प्रथमतः गणेश वंदनाच पहायला मिळते. भैरोबाचे उपासक जे भराड सादर करतात त्यातही प्रारंभी गणेशालाच वंदिले जाते. डहाकांची खूप मोठी परंपरा महाराष्ट्रात आहे, ते ही प्रारंभी गणेशाला वंदन करतात.डहाक ही लोककला व लोकवाद्ये उन्नज गावातून प्रायोगिक रंगभूमीवर प्रथमतः अशोक हांडे यांनी आणली. कीर्तन या लोककला प्रकारात नारदीय कीर्तन असो वा वारकरी, यात नमस्काररूप मंगल,वस्तूरूप मंगल पहायला मिळते. तुकोबांना तर विठ्ठल आणि गणपती यांचे

ऐक्य दिसले. चित्रकथी, धनगरांचे सुंवरान, हटकरांचे जागरण, शाहिहांची शाहिरी, यातील कथाकथनापूर्वी प्रथमतः आपणाला मंगलनिर्देशच दिसून येतो. पहिलं माझं मंगल झाल्याशिवाय सुंवरान सुरुच होत नाही. वासुदेवाच्या दान पावलं। मध्ये सुध्दा गणेश दर्शन होते. तुमडीभर दाना, बाजीराव नाना। म्हणणारे रायरंद किंवा बहुरूपी सुध्दा श्री गणेशाय नमः चा जयघोष करतात. लोकरंगभूमीवरील लोकखेळ किंवा खेळणीतांचे विश्वही गणरायाने व्यापून टाकले आहे.तमाशा

ज्ञानदेवांनी अकार चरणयुगल, उकार उदर विशाल, मकार महामंडल मस्तकाकारे म्हणजेच ऑकारस्वरूप गणरायाला ज्ञानेश्वरीच्या आरंभीच वंदन केले आहे.

बारीचा असो वा ढोलकीचा नमनाला गणेशवंदना ठरलेलीच! खानदेशी तमाशा, वायदेशी तमाशा, खडी गंमत, आदिवासी तमाशे, लग्न विधीतील कोल्हाटणीचा तमाशा, कानबाईचे जागरण एवढेच काय परंपरांतील रामलीलांसारखी लोकरंगभूमी गणपती स्तवनशिवाय अपूर्ण आहे. हिंदू धर्मात लग्नविधीपासून ते शेतकऱ्यांच्या शेताशिवाऱा पर्यंतचे विश्व

विघ्नहर्त्याच्या अस्तित्वाचे व्यापले आहे.भारतीय संस्कृतीतील श्रध्दाविश्व, भावविश्व, लोकमानस, साहित्य, संस्कृती, कला या सर्वांना व्यापून उरलेले गणेशतत्त्व हे ज्ञानदेवांच्या आत्मरूप गणेशु पासून समर्थाच्या मुळारंभापर्यंत सकलार्थमती प्रकाशक रूपाने सर्वांठाथी दिसते.

ज्ञानदेवांनी अकार चरणयुगल, उकार उदर विशाल, मकार महामंडल मस्तकाकारे म्हणजेच ऑकारस्वरूप गणरायाला ज्ञानेश्वरीच्या आरंभीच वंदन केले आहे.

इक्कीलाइफ अपार्टमेंटमध्ये पंढरीचा देखावा

ज्योतिर्मय **साहित्य**

पुणे - बह्मराष्ट्रीय कंपनीत आयटी अभियंता असलेले अभिजीत यांनी साक्षात पंढरीचा देखावा तयार केलेला आहे.बाप्पांच्या मूर्तीच्या मागे पंढरीनाथांच्या मागे प्रतिमेचे रेखाटन केलेले आहे व समोरिल बाजूस सद्माद्रीच्या दूर्गम मार्गातून विदुरायाच्या भेटीत तल्लीन झालेले वारकरी ! असा हा पंढरीच्या मार्गाने मार्गस्त झालेला मनमोहक देखावा आहे ! देखाव्यात सर्वत्र हिरवळ असलेल्या घाटात विराजमान असलेले श्री गजाननाची मूर्तीही तेवढीच अकर्षक आहे. देखावा उभा करतांना लाकडी भूसा, निकामी

कागदी खोके, कापूस, रद्दी कागद इ. वापरलेल्या सर्वच वस्तू पर्यावरण पूरक आहेत. टाकावू पासून अकर्षक सजावट हाच संदेश या सजावटीचे जणू वैशिष्ट्य आहे. ५५० सदनिका असलेली वसाहतील भक्तांची सजावट पाहण्यास गर्दी होत आहे. अग्रहपूर्वक निमंत्रण व उत्साहाने स्वागत करणारे साळी कुटुंबीय पुढील गणेश उत्सवापर्यंत स्मृती देत राहील. प्रत्येक रसिकांच्या मनात आय टी अभियंता श्री.अभिजित व त्यांच्या सहचाराणी सौ.भावना साळी या कलाप्रेमी दाम्पत्याबाबत कौतुकाचे शब्द कानी पडतात.